

Anadolu Folklorunda Hastalık ve Sağlık Algısı*

Perceptions of Illness and Health in Anatolian Folklore

Mutlu Özgenⁱ

ⁱÖğr. Gör. Dr. İstanbul Medipol Üniversitesi, Rektörlük, Seçmeli Eğitim Merkezi

<https://orcid.org/0000-0002-1174-8319>

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Anadolu halk kültüründe sağlık ve hastalık algısının, halk söyleminde kullanılan adlandırmalar, benzetmeler ve metaforlar üzerinden nasıl inşa edildiğini ortaya koymaktır. Halk dilinde hastalıkların çoğunlukla “dert” kavramı etrafında anlamlandırılması ve sağlığın “turp gibi olmak” ifadesiyle temsil edilmesi, kültürel ve sembolik boyutlarıyla ele alınmaktadır.

Yöntem: Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veri setini, Türk halk kültüründe sağlık ve hastalık algısına ilişkin yazılı derlemeler, arşiv metinleri, atasözü ve deyim sözlükleri ile halkbilimi literatüründe yer alan ikincil kaynaklar oluşturmaktadır. Söylemler metin merkezli analiz yaklaşımıyla incelenmiş; içerik ve bağlam çözümlemesi yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Çalışma Haziran–Eylül 2025 tarihleri arasında hazırlanmıştır.

Bulgular: Bulgular, halkın sağlık ve hastalığı yalnızca tıbbi birer olgu olarak değil, gündelik yaşamdan alınan benzetmeler, metaforlar ve sınıfsal göndermeler aracılığıyla kavramsallaştırdığını göstermektedir. “İnce hastalık”, “amansız hastalık” ve “pis hastalık” gibi dolaylı adlandırmalar, veremin yoksulluk ve çaresizlikle ilişkilendirildiğini ortaya koyarken; gut hastalığı hem “padişah/zengin hastalığı” hem de “kasap hastalığı” olarak tanımlanarak sınıfsal ve mesleki eleştirilerin keşişiminde anlam kazanmıştır. Prostatın “esnaf hastalığı” olarak adlandırılması ise erkek emeğinin bedensel sınırlarını görünür kılarken, kadınların ticari hayatta daha görünür hâle gelmesine zemin hazırlayan kültürel bir eşik işlevi görmüştür. “Greyfurt kadar kist” ve “nohut büyüklüğünde beze” gibi benzetmeler, halkın beden algısında hastalıkların somutlaştırıldığını göstermektedir.

Sonuç: Anadolu halk kültüründe sağlık ve hastalık, “dert” ve “turp gibi” ifadeleri etrafında şekillenmekte; bu söylemler aracılığıyla kolektif bellek içinde toplumsal eşitsizlikler, mesleki kimlikler, inançlar ve yaşam biçimleri görünür hâle gelmektedir. Halk ağzındaki hastalık adlandırmaları, tıbbi anlamlarının ötesinde güçlü sosyo-kültürel ve sembolik işlevler taşıyan kültürel göstergeler olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, Hastalık, Halk Kültürü, Meslek Folkloru, Kolektif Bellek

ABSTRACT

Purpose: This study examines how perceptions of health and illness in Anatolian folk culture are constructed through naming practices, similes, and metaphors used in folk discourse. In particular, the tendency to conceptualize illness around the notion of dert (trouble/affliction) and to represent health through the expression “being like a radish” (turp gibi olmak) is analyzed in its cultural and symbolic dimensions.

Methodology: The study was conducted using the document analysis technique, one of the qualitative research methods. The data set consists of written compilations, archival texts, proverb and idiom dictionaries, and secondary sources in folklore literature related to perceptions of health and illness in Turkish folk culture. The discourses were analyzed through a text-centered approach, employing content and contextual analysis methods together. The research was carried out between June and September 2025.

Findings: The findings show that health and illness are conceptualized not merely as medical phenomena but through metaphors, similes, and class-based references drawn from everyday life. Indirect namings such as “thin illness,” “incurable illness,” and “dirty illness” indicate that tuberculosis is associated with poverty and helplessness. Gout is defined both as a “sultan/rich man’s disease” and a “butcher’s disease,” reflecting class-based and occupational criticism. Prostate disease is described as a “tradesmen’s disease,” making the bodily limits of male labor visible and facilitating women’s increased participation in commercial life. Expressions such as “a grapefruit-sized cyst” and “a chickpea-sized lump” demonstrate how illnesses are concretized within folk perceptions of the body.

Conclusion: In Anatolian folk culture, perceptions of health and illness are shaped around the expressions dert and “being like a radish,” through which social inequalities, occupational identities, beliefs, and ways of life become visible within collective memory. Disease namings in folk discourse function as cultural indicators that carry strong socio-cultural and symbolic meanings beyond their medical definitions.

Keywords: Health, Disease, Folklore, Occupational Health, Collective Memory.

*Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2026;16(1):194-203

DOI: 10.31020/mutftd.1777168

e-ISSN: 1309-8004

Geliş Tarihi – Received: 3 Eylül 2025; Kabul Tarihi- Accepted: 18 Aralık 2025

İletişim- Correspondence Author: Mutlu Özgen <mutlu.ozgen@medipol.edu.tr>

Bu derginin içeriği Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License kapsamında lisanslanmıştır.

Giriş

Sağlık ve hastalık kavramları yalnızca biyolojik olgular değil; aynı zamanda toplumların kültürel kodları, kolektif bellekleri ve gündelik yaşam pratikleriyle iç içe geçmiş çok katmanlı anlam dünyalarıdır. İnsan bedeni ve onun hastalıkları, halkın düşünce sisteminde metaforlarla, deyimlerle ve sembollerle adlandırılarak kültürel bir söyleme dönüşür. Bu nedenle halkbilimsel açıdan sağlık ve hastalık, fizyolojik gerçekliklerin ötesinde toplumsal kimlik, değerler ve halk düşüncesi üzerinden anlaşılması gereken olgulardır. Anadolu kültüründe bu durum daha da belirgindir; çünkü sözlü kültür ortamı, sağlık ve hastalık deneyimlerini aktarılabilir ve toplumsal belleğe yerleşebilir hale getirmiştir.

Bu çalışmanın temel konusu, Anadolu halk kültüründe sağlık ve hastalıkların halk düşüncesinde nasıl tanımlandığını ve hangi dilsel-simgesel araçlarla ifade edildiğini incelemektir. Halk, hastalıkları çoğu zaman tıbbî terminolojiden uzak bir biçimde; gündelik yaşamdan, doğadan, yiyeceklerden, toplumsal rollerden ve sınıfsal koşullardan hareketle adlandırmıştır. Sağlık ise dayanıklılık, güç ve ideal beden imgesi üzerinden olumlu metaforlarla ifade edilmiştir. Bu araştırmada söz konusu kavramlaştırmalar, sistematik biçimde ele alınarak halk düşüncesi bağlamında çözümlenecektir.

Çalışmanın amacı, halk kültüründe sağlık ve hastalığın yalnızca bireysel deneyimlere indirgenemeyeceğini; aksine kolektif bellek, kültürel semboller ve halk düşüncesi aracılığıyla toplumsal bir söyleme dönüştüğünü göstermektir. Bu doğrultuda halk arasında kullanılan genel hastalık adlandırmaları, sınıfsal yakıştırmalar, kadınların gündelik dildeki benzetmeleri, sağlığı yansıtan metaforlar ve halk hekimliğinin işlevsel rolü ele alınacaktır. Böylelikle sağlık ve hastalığın kültürel temsilleri hem halk hekimliği uygulamaları hem de halk söylemleri bağlamında bütüncül olarak değerlendirilecektir. Halk söylemlerinde hastalık ve sağlık algısı, kimi zaman bedenin iç ölçülerıyla (“nohut büyüklüğünde beze” gibi mikro ölçekli benzetmeler), kimi zaman da toplumsal roller ve mesleklerle (“esnaf hastalığı”, “kasap hastalığı” gibi makro ölçekli adlandırmalar) ifade edilir. Bu durum, görünmez ve soyut olanın, gündelik yaşamın somut nesneleri ve toplumsal roller aracılığıyla görünür kılındığını; aynı zihinsel mantığın farklı ölçeklerde işlediğini göstermektedir.

Araştırmanın kapsamı, Anadolu halk kültüründe sözlü gelenek yoluyla aktarılan adlandırmalara odaklanmaktadır. Hastalıkların doğrudan anılmadığı, yerine metaforik ifadelerin kullanıldığı durumlar toplumsal bellekteki inançlarla ilişkilendirilmiştir. Benzer şekilde, kadınların gündelik sohbetlerde hastalıkları “ölçü” benzetmeleriyle ifade etmeleri ya da toplumsal sınıf farklılıklarının hastalık algısına yansımaları, çalışmanın temel verileri arasındadır. Çalışma, yalnızca tedavi pratiklerine değil, halkın zihninde ve belleğinde sağlık ile hastalık kavramlarının nasıl inşa edildiğine odaklanmaktadır.

Bu araştırmanın sorunsalı, modern tıbbın teknik dili ile halk arasında kullanılan metaforik ve kültürel söylemler arasındaki farklılıktır. Halkın “ince hastalık”, “dert”, “pis hastalık” ya da “turp gibi” ifadeleri, yalnızca iletişim kolaylığı sağlamak için değil; aynı zamanda kültürel anlam üretme ve toplumsal aidiyetleri ifade etme işlevi için kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, halkın sağlık ve hastalık deneyimlerini kendi dilsel ve düşünsel kodlarıyla nasıl anlamlandırdığını açığa çıkarmayı hedeflemektedir.

Çalışmanın özgün katkısı, sağlık ve hastalıkları yalnızca tıbbî bilgi ya da tedavi bağlamında değil, doğrudan halk düşüncesi çerçevesinde ele almasıdır. Halk hekimliği alanında genellikle şifalı bitkiler ve tedavi pratikleri ön plana çıkarılırken, bu makale halkın kullandığı metaforları, mecazları, deyimleri ve sınıfsal yakıştırmaları merkeze alarak sağlık-hastalık algısını kültürel bir bütünlük içinde değerlendirmektedir. Böylelikle sağlık ve hastalık adlandırmaları, kolektif bellek ve habitus çerçevesinde ele alınarak, halkbilimi ile tıp tarihi kesişiminde yeni bir bakış açısı sunulmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma Anadolu halk kültüründe sağlık ve hastalığın kültürel kodlarını, halk belleği ve halk düşüncesi ekseninde incelemektedir. Halk söylemlerindeki metaforların ve sınıfsal tanımların çözümlenmesi,

sağlık ve hastalık algısının yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir olgu olarak nasıl şekillendiğini göstermeye katkıda bulunacaktır. Böylelikle çalışma, halkbilimi ve sağlık sosyolojisi literatürüne kavramsal düzeyde yeni açılımlar getirmeyi amaçlamaktadır.

Gereç ve Yöntem

Halk hekimliği, Anadolu kültür dünyasının en köklü ve yaygın pratiklerinden biridir. Sağlık ve hastalık deneyimleri yalnızca tıbbi kategorilerle değil, toplumsal, kültürel ve dini kodlarla da anlamlandırılmıştır. Bu nedenle halk hekimliği hem tedavi yöntemlerini hem de halkın sağlık felsefesini bir araya getiren bütüncül bir bilgi alanı olarak değerlendirilebilir.

Araştırmacılar, halk hekimliğini farklı açılardan tanımlamıştır. Orhan Acıpayamlı, halkın sağlığı Tanrı'nın armağanı olarak gördüğünü ve sağlık bilgisinin kuşaktan kuşağa aktarılan bir kültürel miras olduğunu vurgular.¹ Zeki Başar, tabiat gözlemlerine dayalı bilgi sistemlerinin hem pratik hem de sembolik işlevler taşıdığını belirtir.² Sedat Veyis Örnek, halk kültürü içindeki koruyucu ve tedavi edici davranışları bütünsel bir çerçevede ele alır.³ Erman Artun, şifalı bitkilerin yanı sıra büyüsel ve mistik ritüellere işaret eder.⁴ Pertev Naili Boratav, halk hekimliğini, doktora gidilemediğinde başvuru yöntemlerinin tümü olarak tanımlar.⁵ Süheyl Ünver, onu tıbbi folklorla ilişkilendirir ve maddi–manevi koruyucu tedbirlerin toplamı olarak yorumlar.⁶ Özkul Çobanoğlu ise halk hekimliğini, hastalık nedenlerine ve tedavi pratiklerine dair geleneksel ve büyüsel uygulamaların tümünü kapsayan bir alan olarak görür.⁹

Bu farklı tanımlar, halk hekimliğinin üç ortak boyuta işaret ettiğini gösterir: toplumsal işlev, çaresizlik anlarında umut ve teselli sunması; pratik işlev, doğrudan tedavi edici nitelikleriyle şifa sağlama; kültürel işlev ise hastalıkların sembolik olarak anlamlandırılmasını mümkün kılmasıdır. Halbwachs'ın kolektif bellek kuramı çerçevesinde, halk hekimliği bireysel deneyimlerden çok toplulukların ortak yaşantılarının bellekte bıraktığı izleri taşır. Anadolu'da aktarılan "sınanmışlık" geleneği de bu bağlamda anlamlıdır: halk, faydasını gördüğü tedavi yöntemlerini yeniden uygulayarak kolektif deneyimi pekiştirir.⁸

Halk hekimliği, mistik ve dini unsurlarla da iç içe geçmiştir. Dua, muska, tılsım, ziyaret ve adak gibi pratikler, yalnızca fiziksel tedavi değil, manevi teselli arayışını da içerir. Ünver'in vurguladığı gibi, halk hekimliği bedensel ve ruhsal boyutları bir arada değerlendiren bütüncül bir yaklaşım sunar.⁶ Modern tıbbın gelişimine rağmen Anadolu'da bu uygulamaların sürmesi, sağlık algısının yalnızca tıbbi değil, aynı zamanda kültürel bir bağlamda da şekillendiğini göstermektedir.

Bourdieu'nun habitus ve kültürel sermaye kavramları da halk hekimliği ve hastalık adlandırmalarının çözümlemesinde açıklayıcıdır. Habitus, bireylerin toplumsal konumlarına bağlı olarak geliştirdikleri yaşam tarzı, bedensel pratikler ve alışkanlıkların bütünüdür; kültürel sermaye ise bu pratiklerin toplumsal hiyerarşideki değerini belirler. Anadolu halk kültüründe hastalık adlandırmaları, kimi zaman bireyin mesleği, yaşam tarzı veya sınıfsal konumuna göre şekillenmiş; böylece hastalık, biyolojik bir durumun ötesinde toplumsal aidiyetin göstergesi olmuştur.¹⁷

Bu çalışmada kullanılan veriler, Türk halk kültüründe sağlık temalı söylemlerin yer aldığı yazılı derlemeler, arşiv metinleri, atasözleri–deyimler sözlükleri ve ilgili halkbilimi literatüründen seçilmiştir. İncelenecek sözel materyalin belirlenmesinde iki temel ölçüt esas alınmıştır: Birincisi, söylemin doğrudan sağlık, hastalık, bedensel iyilik hâli veya ölümle ilişkili olmasıdır. İkincisi ise, söz konusu söylemin geleneksel kültürel pratiklerde belirgin bir işlev taşımasıdır. Belirlenen örnekler önce anlam birimlerine ayrılmış, ardından halkbiliminde yaygın kullanılan işlevsel sınıflandırma yöntemiyle (koruyucu, tedavi edici, mistik–ritüel, sosyal denetleyici işlevler) tematik olarak gruplanmıştır. Verilerin analizinde içerik çözümlemesi ve bağlamsal okuma yöntemleri birlikte kullanılmış; söylemlerin aktarım biçimleri, kullanıldıkları toplumsal ortamlar, iletişimsel

işlevleri ve kültürel hafıza içindeki yerleri değerlendirilmiştir. Böylece hem sözel ifadelerin yüzeysel anlamları hem de toplumsal yapı içindeki derin işlevleri görünür kılınmıştır.

Bu teorik zemin üzerine inşa edilen çalışmamızda, nitel bir yöntem benimsenmiştir. Halk arasında kullanılan deyimler, metaforlar ve gündelik konuşma kalıpları metin merkezli analiz yöntemiyle incelenmiş; doğrudan saha çalışmasına dayalı yeni derlemeler yapılmaksızın, folklor alanında daha önce yayımlanmış yazılı derlemeler ve ikincil kaynaklar üzerinden değerlendirilmiştir. Söylemlerin yalnızca içerikleri değil, bağlamsal işlevleri de dikkate alınarak, halkın sağlık algısının çok katmanlı yapısı çözümlenmiştir. Yorumlama sürecinde halkbilimi, sosyoloji ve kültürel bellek kuramları bir arada kullanılmış; böylece halk söylemleri disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu yaklaşım, çalışmanın yöntemsel çerçevesinin netleşmesini ve analiz sürecinin sistematik bir zeminde yürütülmesini sağlamıştır. Araştırma kapsamında, kullanılması uygun görülen kaynakların içerik analizleri yapılmıştır. Bu çalışma Haziran–Eylül 2025 tarihleri arasında hazırlanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Halk Ağzında Sağlık ve Hastalık Adlandırmaları

Anadolu halk kültüründe sağlık ve hastalık algısı, yalnızca tıbbi tanı ve tedavi çerçevesiyle sınırlı değildir. Halk, hastalıkları tanımlarken kendi yaşam pratiklerinden, gündelik deneyimlerinden, doğadan ve özellikle de gündelik tüketim maddelerinden hareketle özgün bir dil ve söylem geliştirmiştir. Bu dil hem metaforik hem sembolik hem de pratik yönleriyle dikkat çeker. Halk ağzında kullanılan adlandırmalar, bireyin bedeninde yaşadığı değişimlerin toplumsal bellekteki karşılıklarını yansıtır. Halbwachs'ın kolektif bellek kuramına göre bu tür adlandırmalar, bireysel deneyimlerin ötesinde kuşaktan kuşağa aktarılacak kültürel sürekliliğin bir parçası hâline gelir.¹⁰ Halk arasında hastalıkların genel tanımları çoğunlukla “dert”, “illet”, “maraz” gibi kelimeler üzerinden yapılır. “Dert” sözcüğü, yalnızca bedensel rahatsızlıkları değil, aynı zamanda bireyin yaşadığı toplumsal ve ruhsal sıkıntıları da kapsar. Bir kişinin hastalanması, “derde düşmek” ya da “dert sahibi olmak” şeklinde ifade edilir. “İlet” kavramı daha çok kronik ve çaresiz rahatsızlıklar için tercih edilirken, “maraz” zayıflık, güçsüzlük ve kırılganlık anlamları taşır.³ Bazı hastalıkların doğrudan ismiyle anılması uğursuzluk sayıldığından, halk arasında dolaylı ve metaforik ifadeler geliştirilmiştir. Verem, “ince hastalık” adıyla; kanser, “amansız hastalık” adıyla; frengi ise “pis hastalık” adıyla anılmıştır. Bu tür söylemler hem hastalığın yarattığı korkuyu hem de toplumsal damgalama ve ahlaki yargıları içinde barındırır.^{3 4 5} Boratav'ın belirttiği gibi halk hekimliğinde yalnızca tedavi yöntemleri değil, hastalıkların adlandırılma biçimleri de bir tür kültürel işlev taşır.⁵

Kleinman, geliştirdiği *illness narrative (hastalık anlatısı)* kavramıyla, hastalık deneyimlerinin yalnızca biyolojik değil, kültürel bağlamda da ifade edildiğini belirtir.⁷ Halkın hastalıklarını doğrudan tıbbi terimlerle değil, gündelik yaşamdan alınan benzetmelerle dile getirmesi, bu anlatıların en canlı örnekleridir. Hastalık anlatısı bireysel deneyimi toplumsal ve kültürel kodlarla harmanlayarak yeniden üretir. Böylece sağlık ve hastalık, yalnızca bir tıbbi olgu değil, aynı zamanda bir kültürel anlatı hâline gelir. Halkın hastalıkları tanımlarken kullandığı mecazlar da bu felsefî bakışı destekler. Özellikle kadınların kabul günleri, komşuluk toplantıları ya da akraba sohbetlerinde sıkça kullandıkları ifadeler, bu sözlü kültürün en dikkat çekici örnekleridir:

“Greyfurt kadar kist”

“Mandalina büyüklüğünde miyom”

“Fındık büyüklüğünde beze”

“Ceviz büyüklüğünde kitle”

“Mercimek tanesi kadar et beni”

“Nohut büyüklüğünde yağ bezesi”

“Kiraz büyüklüğünde şişlik”

Bu tür ifadeler yalnızca hastalığın boyutunu tarif etmez; aynı zamanda halkın beden algısını ve sağlığı tanımlama biçimini gözler önüne serer. Üstelik bu pratik yalnızca özel sohbetlerle sınırlı değildir; doktor muayenesinde de halkın aynı ölçü dilini kullandığı görülür. Halk, doktorun “milimetre” ya da “santimetre” cinsinden tıbbi ölçülerini değil, kendi yaşam dünyasında herkesin tanıyabileceği somut boyutları tercih eder:

“Göğsümde ceviz büyüklüğünde bir kitle var.”

“Elime nohut kadar bir şişlik geldi.”

“Kolumda kiraz büyüklüğünde beze var.”

Berger ve Luckmann’ın “gerçekliğin toplumsal inşası” teziyle açıklanabileceği üzere, bireyler çevrelerinde deneyimledikleri maddeler üzerinden sağlık ve hastalık kavramlarını inşa ederler.¹³ Kadınların “greyfurt kadar” ya da “mercimek tanesi gibi” ifadelerle bedenlerindeki rahatsızlıkları anlatması, bu toplumsal inşa sürecinin en belirgin göstergelerindendir. Bu noktada kadınların gündelik hayatta kurdukları ölçü dili hem beden bilgisinin toplumsal paylaşımını hem de sağlık algısının toplumsal cinsiyet boyutunu açığa çıkarır.

Anadolu halk hekimliği uygulamaları içinde dikkat çekici olan bir diğer hastalık adlandırması da “bulgur püskürtmesidir”. Vücutta ortaya çıkan küçük kabarcıklar ya da pütürlü döküntüler, halk arasında bu isimle anılmıştır. Halkın “vücudum bulgur gibi pütür pütür oldu” şeklindeki anlatımları, hastalıkların görsel benzetmeler üzerinden kavramsallaştırıldığını gösterir. Ayrıca tedavi sürecinde de aynı adlandırma ritüelle bütünleşmiştir. “Ocaklı” olarak bilinen şifacı kişiler, hastalığı iyileştirmek amacıyla ağızlarına aldıkları bulguru hasta üzerine püskürtür ve böylece hastalığın bulgur taneleri gibi vücuttan döküleceğine inanılır. Bu pratik, halk hekimliği ile halk inançlarının birleştiği en çarpıcı örneklerden biridir.^{2 5}

Boratav’ın vurguladığı gibi, halk hekimliğinde yalnızca ilaçlar değil, tedavi yöntemlerinin sembolik işlevleri de önem taşır.⁵ Bulgur püskürtmesi tedavisi, bu işlevin tipik örneklerinden biridir. Burada bulgurun, Anadolu halkının gündelik yaşamında en yaygın temel gıdalardan biri olması da dikkat çekicidir. Yani halk, en tanıdık nesnelerden hareketle hem hastalığa ad vermekte hem de tedavi pratiğini inşa etmektedir. Sedat Veyis Örnek’in vurguladığı gibi, halk kültüründe sınanmış ve sonuç alınmış uygulamalar kuşaktan kuşağa aktarılır, böylece halk hekimliği hem pratik hem de inanç boyutuyla varlığını sürdürür.³ Bu adlandırmalar, halkın hastalıkları yalnızca biyolojik bir olgu olarak değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir mesele olarak gördüğünü göstermektedir. Örneğin “pis hastalık” ifadesi, genellikle frengi için kullanılır ve burada hastalığın kendisinden çok, toplumsal damgalama ve ahlaki yargılar ön plandadır. Hastalığın adı doğrudan söylenmez, dolaylı bir dil kullanılır. “Evlerden ırak” ifadesiyle de hastalığın uğursuzluğunun uzaklaştırılacağına inanılır. Bu tür dolaylı adlandırmalar, kültürel kodların ve toplumsal inançların sağlık algısını nasıl şekillendirdiğini açıkça ortaya koyar.⁶

Sonuç olarak, Anadolu halk ağzında sağlık ve hastalık adlandırmaları, gündelik nesnelerden alınan benzetmeler, dolaylı söylemler, metaforlar ve sembolik adlandırmalar aracılığıyla zenginleşmiştir. Bu adlandırmalar, bireylerin hastalıklarını somutlaştırarak anlaşılır kılma çabasının ötesinde, toplumsal kimliği, sınıfsal aidiyetleri ve kültürel hafızayı da yansıtan güçlü bir işlev taşır. Kolektif bellek, bu ifadelerin kuşaktan kuşağa aktarılmasıyla sürekliliğini korurken, halk düşüncesi ise bu adlandırmalar aracılığıyla hem bedensel hem toplumsal deneyimleri anlamlandırır.

Sağlığın Olumlu Metaforları: “Turp Gibisin”

Anadolu halk kültüründe sağlık, yalnızca biyolojik bir durum değil; toplumsal yaşamın sürekliliğini, bireyin bedensel ve ruhsal bütünlüğünü temsil eden bir armağan olarak görülmüştür. Bu nedenle halk, sağlıklı olma hâlini ifade ederken güçlü, dayanıklı ve dirayetli nesnelerden hareketle metaforlar üretmiştir. Bu metaforların en yaygını ve kuşaktan kuşağa aktarılanı “turp gibisin” sözüdür.

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğünde "turp gibi olmak" deyimini, "son derece sağlam ve sağlıklı olmak, hiçbir hastalık belirtisi göstermemek" anlamıyla açıklanmaktadır.¹¹ Günlük dilde birine "turp gibisin" denmesi, yalnızca bedensel sağlık durumunu tarif etmez; aynı zamanda moralin, yaşam enerjisinin ve dirençliliğin de vurgusunu yapar. Burada turpun seçilmiş olması, onun sert yapısı, uzun süre bozulmadan saklanabilmesi ve özellikle kış aylarında bağışıklık güçlendirici olarak tüketilmesiyle ilgilidir. Anadolu'nun mutfak kültüründe kolay erişilebilir ve sık tüketilen bir sebze olması, sağlığın sembolü hâline gelmesini kolaylaştırmıştır. Bu deyim kökeni halk anlatılarında Lokman Hekim'e dayandırılır. Rivayete göre Lokman hekim gezgin hekimlik yaparken Turfan'a gelmiş ve Turfan'ın her yerinde turp yetiştiğini görünce "Bu yurdun insanları hastalanmaz. Çünkü burada turp çok, o yüzden burada kalıp hekimlik yapmama gerek yok" diyerek turpun sağlığın kaynağı olduğuna işaret etmiştir.¹² Bu rivayet, turpun halk gözünde yalnızca besleyici bir gıda değil, aynı zamanda şifanın ve sağlıklı yaşamın kaynağı olarak görülmesini sağlamıştır.

Halk arasında sıkça kullanılan "Turp gibisin" ifadesi, özellikle uzun süredir görüşülmeyen yaşlı kimseler için söylenen bir övgü ifadesidir. Kadın veya erkek fark etmeksizin "Maşallah, turp gibi" denmesi, kişinin kronolojik yaşına rağmen dinç ve zinde olduğunu belirtir. Bu kapsayıcı yönü, deyim toplumsal cinsiyet sınırlarını aşmasını sağlamıştır. Nitekim Türkçedeki "taş gibisin" ifadesi daha çok erotik çağrışımlar taşıırken, "turp gibisin" ifadesi herkes için kullanılabilen kucaklayıcı bir sağlık metaforudur.

Halbwachs'ın kolektif bellek kuramı çerçevesinde bakıldığında, bu tür deyimlerin kuşaktan kuşağa aktarılması, halkın sağlık anlayışının sürekliliğini göstermektedir. "Turp gibisin" ifadesi de bireysel sağlık deneyimlerini aşarak toplumsal bir kültürel kod hâline gelmiştir. Bugün Anadolu'nun hemen her bölgesinde aynı anlamla kullanılmaya devam etmesi, bu ifadenin kültürel hafızadaki derinliğini kanıtlar. Berger ve Luckmann'ın toplumsal inşa yaklaşımı dikkate alındığında, bireylerin sağlık kavramını gündelik yaşamlarında en çok karşılaştıkları nesneler üzerinden anlamlandırdıkları görülür¹³. Turpun kolay ulaşılabilir, dayanıklı ve halk mutfagında sürekli yer bulan bir sebze olması, onun sağlıklı özdeşleşmesinde belirleyici olmuştur. Kültürlerarası karşılaştırmalar da bu noktada dikkat çekicidir. Örneğin İngilizcede "as fit as a fiddle" (keman gibi sağlıklı) deyimini, sağlığı ve zindeliği betimlemek için kullanılmaktadır. Türkçedeki "turp gibisin" ise hem yerel beslenme kültüründen kaynaklanmakta hem de kapsayıcı yapısıyla farklı bir toplumsal boyut kazanmaktadır.

Modern tıpta ise "turp" kavramı, beklenmedik bir biçimde başka bir bağlamda karşımıza çıkmaktadır. TURP (Transurethral Resection of the Prostate), prostat tedavisinde uygulanan cerrahî bir yöntemdir.¹⁴ Halk arasında "turp gibi olmak" deyimini sağlığı ve gücü simgelerken, modern tıpta kullanılan TURP terimiyle kurulan bu benzerlik, kültürel ya da kavramsal bir ilişkiye değil, yalnızca ses düzeyinde ortaya çıkan ironik bir tesadüfe dayanmaktadır. Dolayısıyla bu eşleşme, sembolik bir paralellikten ziyade, halk dili ile tıbbi terminoloji arasındaki fonetik bir rastlantı olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda "turp gibisin" deyimini, halkın sağlık algısında bedensel güç ve sağlamlık idealini yansıtan güçlü bir metafor olarak önemini korurken; modern tıpta TURP terimiyle olan benzerliği, halk düşüncesi ile bilimsel tıp arasında anlam temelli değil, yalnızca biçimsel bir karşılaşma örneği sunmaktadır.

Verem: Mahpushane Hastalığı

Verem (tüberküloz), Anadolu halk kültüründe en çok metaforik anlam yüklenen hastalıklardan biridir. Halk arasında "ince hastalık" ya da "amansız hastalık" olarak anılan verem, yalnızca tıbbi bir hastalık değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin ve yoksulluğun sembolü olmuştur. Sanus'a göre Anadolu'da veremin yaygınlaşmasında lokal şartlar, yoksulluk ve beslenme yetersizliği belirleyici etkenlerdi¹⁵. Mehmed Ali de sefaletin ve hijyen eksikliğinin veremin hızla yayılmasına zemin hazırladığını vurgular.¹⁶

Halk belleğinde verem, çoğunlukla “gıdasız kalan” ya da “et yemeyen” kişilerle ilişkilendirilmiştir. “Et girmeyen eve dert (verem) girer” atasözü bu algının somut ifadesidir. Günlük konuşmalarda “Gıdasız kaldığı için verem oldu” ya da “Kemikleri veremli gibi” denilmesi, hastalığın beslenme yetersizliğiyle özdeşleştiğini gösterir. Çocuklara yönelik “Süt içmezsen, et yemezsen verem olursun” uyarısı da aynı bağlamda, sağlıklı beslenmeyi teşvik eden kültürel bir söylem oluşturmuştur. Veremin bir diğer halk adlandırması “mahpushane hastalığıdır. Hapishanelerdeki yetersiz beslenme, kalabalık koğuşlar ve kötü hijyen koşulları, veremi bu mekânla özdeşleştirmiştir. Halk dilinde “ciğerine vurmuş”, “köhür köhür öksürüyor” ya da “hönk hönk kan kusuyor” gibi ifadeler, hastalığın belirtilerini ve toplumsal arka planını bir arada yansıtır. Özellikle kan tükürmek, halk gözünde veremin en kesin işareti sayılmıştır. Bu bağlamda verem, Bourdieu’nun habitus kuramıyla açıklanabilir.¹⁷ Alt sınıfların yetersiz beslenme, kötü barınma koşulları ve ağır emek gerektiren işlerde çalışma alışkanlıkları, veremi onların bedenlerinde daha sık görünür kılmıştır. Habitus, bireylerin bedenlerine işlemiş toplumsal koşulları temsil eder; verem de bu koşulların en görünür yansıması olmuştur. Halk belleğinde verem, yoksulluğun ve çaresizliğin damgası olarak kalmıştır.

Türk sinemasında da verem dramatik bir motif olarak işlenmiştir. 1970’ler ve 1980’lerde “kan tükürerek ölen veremli kahraman” teması, hastalığın çaresizliğini ve yoksulluğun trajedisini simgeselleştirmiştir. Gazanfer Dirlik’in *Hor Görme Garibi* (1981) filmi bu temayı öne çıkarmış, fakat “halkı karamsarlığa sürüklediği” gerekçesiyle yasaklanmıştır.¹⁸ Böylece verem, yalnızca bir hastalık değil, aynı zamanda toplumsal hafıza ve kültürel anlatıların da konusu haline gelmiştir. Süheyl Ünver ise sanatoryumları “zengin hastalığının mekânı” olarak tanımlar. Halk arasında verem “fukara hastalığı” olarak bilirse de tedavi imkânı genellikle varlıklı kesimlere özgü görülmüş, İsviçre gibi sanatoryum merkezleri bir ayrıcalık alanı olmuştur.¹⁹ Dolayısıyla verem, bir yandan yoksulluğun damgası, diğer yandan tedaviye erişimdeki eşitsizliklerin göstergesi olarak sınıfsal çelişkilerin aynasına dönüşmüştür.

Gut: Padişah Hastalığı

Gut hastalığı, Anadolu’da “padişah hastalığı”, “sultan hastalığı” ya da “damla hastalığı” olarak bilinir. Tarihsel olarak zengin sofraların aşırılıklarıyla ilişkilendirilen bu rahatsızlık, yüksek proteinli gıdaların —özellikle kırmızı et ve av hayvanları— fazlaca tüketildiği yaşam tarzının doğal bir sonucu kabul edilmiştir. Bu nedenle halk arasında gut, yalnızca tıbbi bir problem değil, aynı zamanda “bolluğun ve israfın hastalığı” olarak da nitelendirilmiştir. Halk belleğinde bu hastalık, sınıfsal farklılıkların ve toplumsal eleştirinin sembolik bir yansımasıdır. Osmanlı’da bazı padişahların gut hastalığından muzdarip olduğuna dair kayıtların bulunması, halk belleğinde bu rahatsızlığın zenginlikle özdeşleşmesine yol açmıştır. Bazı Osmanlı padişahlarının gut nedeniyle hayatını kaybettiğine dair rivayetler, bu hastalığın zenginlikle özdeşleşmesini güçlendirmiştir. Bu örnekler, gutun yalnızca Batı’da “kralların hastalığı” olarak değil, Osmanlı’da da “padişah hastalığı” olarak tarihsel bir karşılık bulduğunu göstermektedir.²⁰ Dolayısıyla halk arasında “padişah hastalığına tutulmuş” ifadesi, hem hastalığın toplumsal bellekteki yerini hem de zenginlikle kurulan doğrudan bağlantıyı ortaya koymaktadır.

Et, şarap ve lüks gıdaların sürekli tüketimi, gutu “üst sınıfın belası” hâline getirmiş; bu durum Bourdieu’nun kültürel sermaye kavramıyla açıklanabilir.¹⁷ Böylece gut, bireysel bir sağlık sorunu olmaktan çıkarak sınıfsal aidiyetin ve “zenginliğin kanıtı”nın göstergesi hâline gelmiştir. Popüler kültürde de bu algı desteklenmiştir. *Avrupa Yakası* dizisindeki Dilber Hala karakterinin; “Osman ne utanıyorsun oğlum! Ailemizdeki herkeste var. Çok şükür. Çok et yemekten oluyor. Zenginlikten oluyor. Gurur duy!” sözü, et tüketimine dayalı hastalıkların halk belleğinde zenginlikle özdeşleşmesine dair ironik bir örnektir.²¹

Ancak her ne kadar “padişah hastalığına yakalanmış” dense de halk arasında gut için “kasap hastalığı” ifadesi de kullanılmıştır. Özellikle fazla etle uğraştığı için doğal olarak mesleğinin gereği olarak et tüketiminin de fazla olduğu düşünülen kasaplara halk arasında; “aman fazla et yeme! Maazallah, gut olursun” şeklindeki uyarılar

hem mizahi hem de öğretici bir halk söylemi olarak işlev görmüştür. Bu yaklaşım, meslek folkloru bağlamında da önemlidir. Aça'nın belirttiği gibi meslek folkloru, yalnızca meslek gruplarının pratiklerini değil; onların inançlarını, uyarılarını ve gündelik mizahlarını da kapsayan kültürel bir alandır. ²² Gutun "kasap hastalığı" olarak adlandırılması, tıpkı prostatın 'esnaf hastalığı' şeklinde kavramsallaştırılması gibi, meslek folklorunun sağlık algısındaki rolünü yansıtır. Böylece halk belleğinde bazı hastalıkların, yalnızca biyolojik rahatsızlıklar olarak değil; belirli meslek gruplarının çalışma biçimleri, yaşam tarzları ve tüketim alışkanlıklarıyla özdeşleştirildiği görülmektedir.

Sonuç olarak gut, Anadolu halk kültüründe hem padişahların zenginlik ve bollukla özdeşleşen "üst sınıf hastalığı" hem de kasapların meslekleri nedeniyle ilişkilendirildiği "meslek hastalığı" olarak çift yönlü bir anlam kazanmıştır. Halk belleğinde "padişah hastalığına tutulmak" ifadesi sınıfsal eleştiriyi dile getirirken, "kasap hastalığı" söylemi günlük yaşam pratiklerine mizahi bir uyarı olarak yansımıştır. Böylece gut, sağlıklı ilgili bir biyolojik rahatsızlıktan çok, kültürel, sınıfsal ve meslekî kodların kesişim noktasında yer alan güçlü bir metafora dönüşmüştür.

Prostat: Esnaf Hastalığı

Anadolu halk kültüründe prostat, yalnızca erkek bedenine özgü fizyolojik bir rahatsızlık değil, aynı zamanda toplumsal konumla ilişkilendirilen bir "meslek hastalığı" olarak görülmüştür. Halk arasında prostat için "esnaf hastalığı" tabiri kullanılmıştır. Bu adlandırma, esnafın günlük hayatındaki uzun çalışma saatleri, oturarak geçirilen zaman ve bedensel yorgunluklarla ilişkilendirilmiştir. Özellikle ayakta ya da oturarak uzun süre çalışan erkeklerin bu rahatsızlığa yakalandıkları düşünülmüş, hastalık bu nedenle esnaf emeğiyle özdeşleşmiştir. Halk dilinde "İdrarını tutan esnaf prostat olur" sözü bu inancı yansıtır; aynı zamanda "esnaf hastalığına tutulmuş" ifadesi de sıkça kullanılır. Böylece prostat, mesleki pratiklerin ve ekonomik zorunlulukların bedensel karşılığı olarak görülmüştür.

Bourdieu'nun habitus kavramı burada da açıklayıcıdır. Habitus, bireylerin toplumsal konumlarına bağlı olarak içselleştirdikleri alışkanlık ve pratikleri ifade eder; kültürel sermaye ile birlikte ele alındığında, mesleki zorunlulukların beden üzerinde nasıl kalıcı izler bıraktığını anlamada işlevseldir. ¹⁷ Prostat, esnafın günlük rutinde bedenine işleyen bu toplumsal koşulların bir yansımasıdır. Bu çalışma düzeni, halk belleğinde prostatı yalnızca bir hastalık değil, tipik bir esnaf hastalığı olarak anlamlandırmıştır. Böylece prostat, yalnızca biyolojik bir durum değil, esnaf emeğinin bedensel kırılganlığını simgeleyen kültürel bir işaret hâline gelmiştir. Halk arasında prostat, çoğu zaman "sessiz dayanıklılığın" bir simgesi olarak algılanmıştır. Esnaf sabah dükkânını açar, gün boyu müşteri bekler, tuvalet ihtiyacını bile erteleyerek çalışır. Bu bağlamda prostat, fedakârlığın ve görünmeyen emeğin bedensel sonucu olarak yorumlanmıştır. Ayrıca prostatla ilgili mizahi söylemler de halk arasında dolaşmaktadır. Özellikle çok konuşan, geveze erkekler için; "bunun da çenesine vurmuş artık. Prostatlı gibi, kesik kesik ama sürekli" ifadesi kullanılarak hastalığın fizyolojik semptomlarıyla toplumsal mizah arasında bağ kurulmuştur.

Toplumsal cinsiyet boyutunda da prostat, yalnızca erkeklere özgü olması nedeniyle erkekliğin bedensel kırılganlığına işaret etmektedir. Kadınların gündelik dilde kullandıkları "nohut kadar", "ceviz büyüklüğünde" gibi ölçüsel benzetmeler, sağlık algısının daha çok bedenin içindeki değişimleri betimlemeye yönelirken; prostat, erkeklere özgü bir rahatsızlık olarak mesleki emek ve toplumsal rol üzerinden tanımlanmıştır. Bununla birlikte prostatın "esnaf hastalığı" olarak görülmesi, Anadolu'da kadınların ticari hayata katılımına da dolaylı yoldan etki etmiştir. Esnaf erkeklerin prostat nedeniyle rahatsızlanmaları ya da uzun süre dükkânda bekleyememeleri sonucunda, eşleri işin başına geçmiş ve bakkal, manifatura veya tuhafiye dükkânlarını işletmeye başlamıştır. Tokat örneğinde görüldüğü üzere, bu durum zamanla toplumsal belleğe de yansımış, bazı dükkânlar eşlerin adlarıyla anılır hâle gelmiştir. Şen Bakkal'ın, eşinin devreye girmesiyle, Şengül Bakkal'a dönüşmesi bu kültürel hafızanın sembolik bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Prostat gibi erkek bedenini

zorlayan sağlık sorunlarının, kadınların ticari hayatta daha görünür olmalarının önünü açtığı; “hayat müşterektir” anlayışıyla kadınların da eşlerinin yükünü paylaşarak dükkâna geçtiği görülmektedir. Bu bağlamda kadınlar, gündelik söylemde dile getirilen; “Sen tuvalete git, ben beklerim” gibi ifadelerle, koruyucu ve tamamlayıcı bir işlev üstlenmiştir. ²³ Böylece prostat, esnaf emeğinin bedensel sınırlarını görünür kılarken, aynı zamanda Anadolu’da kadınların ticari hayata katılımlarında sağlık temelli bir eşik işlevi görmüştür.

Sonuç olarak prostatın “esnaf hastalığı” olarak kavramsallaştırılması, halk arasında sağlık ile mesleki pratikler arasındaki bağı vurgulamakta; erkek emeğinin bedensel kırılganlıklarını görünür kılmaktadır. Aynı zamanda kadınların esnaflığa adım atmalarını kolaylaştıran bir kültürel eşik olarak, sağlık ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin kesiştiği çok boyutlu bir örnek teşkil etmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, Anadolu halk kültüründe hastalıkların yalnızca tıbbi bir mesele olmadığını; toplumsal koşullar, mesleki pratikler ve kültürel kodlarla birlikte anlam kazandığını ortaya koymuştur. Halk belleğinde veremin “mahpushane hastalığı”, gutun “padişah hastalığı” ve prostatın “esnaf hastalığı” olarak adlandırılması, sağlık algısının sınıfsal konumlarla, gündelik yaşam pratikleriyle ve toplumsal ilişkilerle nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. Bu halk adlandırmaları, hastalıkların yalnızca bedensel değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal bağlamlarla tanımlandığını açıkça ortaya koyar.

Kuramsal çerçevede Bourdieu’nun habitus ve kültürel sermaye kavramları, bu adlandırmaların toplumsal temellerini açıklamak için kullanılmıştır. Habitus, bireylerin bedenlerine işleyen toplumsal alışkanlıkları, yemek kültürünü, mesleki zorunlulukları ve yaşam biçimlerini görünür kılmaktadır. Verem yoksulluğun, gut bolluk ve israfın, prostat ise esnaf emeğinin ve fedakârlığının bir yansıması olarak halk belleğinde yer almıştır. Halbwachs’ın kolektif bellek yaklaşımı ise bu adlandırmaların kuşaktan kuşağa aktarılışını ve toplumun sağlık deneyimlerini nasıl hafızalaştırdığını (to memorialize) açıklamaktadır. Böylece hastalıkların halk söylemindeki karşılıkları, toplumsal eşitsizliklerin ve kültürel değerlerin sembolik bir dile dönüştüğünü kanıtlamaktadır.

Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu, halk söylemlerinde hastalıkların toplumsal cinsiyet boyutuyla da ele alınmasıdır. Prostat yalnızca erkek bedenine özgü bir durumla ilişkilendirilmiştir. Bu ayrım, sağlık algısının yalnızca sınıfsal ve mesleki değil, aynı zamanda cinsiyet temelli kültürel kodlarla da şekillendiğini göstermektedir. Erkek emeğinin bedensel kırılganlıkları ile kadınların gündelik dilde kullandıkları ölçüsel benzetmelerin (nohut büyüklüğünde, ceviz kadar vb.) yan yana düşünülmesi, sağlık olgusunun cinsiyetlendirilmiş doğasını ortaya çıkarmaktadır. Bulgular, halkbilimi ve sağlık kültürü çalışmalarının kesişiminde önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışma, halk söylemlerinin akademik bir analiz nesnesi olarak kullanılabileceğini ve bu söylemlerin sağlık algısını anlamada güçlü bir kaynak teşkil ettiğini göstermiştir. Yöntemsel açıdan, metin merkezli çözümlemelerin kuramsal çerçevelerle bütünleştirilmesi hem folklor hem de sosyoloji alanında uygulanabilecek bir yaklaşım sunmaktadır. Böylece bireylerin gündelik söylemleri ile yapısal kuramlar arasında bir bağ kurulmuş, sağlık olgusunun çok katmanlı doğası görünür hale getirilmiştir.

Ayrıca hastalık adlandırmalarının, halk arasında bir tür toplumsal eleştiri ve ironi aracı olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu yönüyle verem, gut ve prostat örnekleri yalnızca sağlık sorunlarını değil; aynı zamanda sınıfsal ve kültürel eleştirilerin sembolik ifadelerini de temsil etmektedir. Disiplinler arası bakış açısıyla değerlendirildiğinde, halk hastalık adlandırmalarının hem tıp tarihi hem de sosyokültürel antropoloji açısından işlevsel bir analiz nesnesi olduğu görülmektedir. Bu çalışma, yazılı kaynaklar ve metin merkezli analizle sınırlı olmakla birlikte, gelecek araştırmalarda farklı bölgelerdeki hastalık adlandırmalarının karşılaştırmalı biçimde incelenmesi, halk hekimliği uygulamalarının modern tıpla ilişkilerinin araştırılması ve toplumsal cinsiyet boyutunun daha ayrıntılı ele alınması önem taşımaktadır. Özellikle erkekliğe özgü olarak algılanan prostat örneği, sağlık algısının cinsiyet temelli kültürel boyutlarını incelemek için verimli bir alan

sunmaktadır. Buna ek olarak, ileride yapılacak saha derlemeleri, halkın sağlık ve hastalık deneyimlerinin gündelik yaşam pratikleri içindeki karşılıklarını daha derinlemesine analiz etmeye imkân tanıyacaktır.

Sonuç olarak bedenın dili ile toplumun dili, görünmez ve soyut olanı gündelik hayatın somut nesneleri ve toplumsal rolleri aracılığıyla görünür kılmaktadır. Bu durum, halkın sağlık ve hastalık algısının aslında aynı zihinsel mantığın iki farklı yüzüne dayandığını ortaya koymaktadır: Mikro ölçekte bedenin iç halleri, makro ölçekte ise toplumsal yaşam pratikleri. Bu bütünlük, halk kültüründe sağlık ve hastalık deneyimlerinin hem bireysel hem toplumsal boyutlarını bir arada anlamayı mümkün kılar. Bu makale, Anadolu halk kültüründe sağlık ve hastalık algısının sınıfsal, kültürel ve toplumsal kodlarla şekillendiğini ortaya koyarak, halkbilimi alanına özgün bir katkı sağlamaktadır. Çalışma, yalnızca geçmişin kültürel mirasını belgelemekle kalmayıp, günümüz toplumunun sağlık konusundaki düşünme biçimlerini anlamlandırmaya da ışık tutmaktadır. Bu yönüyle hem sağlık kültürü literatürünü besleyen hem de halkbilimsel yaklaşımları zenginleştiren disiplinler arası bir tartışma zemini sunmaktadır.

Bilgi

Yazar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynaklar

1. Acıpayamlı O. Türkiye Folklorunda Halk Hekimliğinin Morfolojik ve Fonksiyonel Yönden İncelenmesi. Türk Halk Hekimliği Sempozyumu (Ankara, 23-25 Kasım 1988) Bildirileri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları; 1989. pp: 1-9.
2. Başar Z. Erzurum'da Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları. Ankara: Sevinç Matbaası; 1972.
3. Örnek SV. Türk Halkbilimi. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; 1977.
4. Artun E. Türk Halkbilimi, Adana: Karahan Yayınları; 2015.
5. Boratav PN. 100 Soruda Türk Folkloru. İstanbul: Gerçek Yayınevi; 1984.
6. Ünver AS. Tıbbi folklor ve İyi Telkinler. İstanbul: Burhaneddin Basımevi; 1938.
7. Kleinman A. The illness Narratives: Suffering, Healing, And The Human Condition. New York: Basic Books; 1988.
8. Konyalı İ.H. Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi. Konya: Yeni Kitap Basımevi; 1965.
9. Çobanoğlu Ö. Türk Halkbilimi Çalışmaları Kadrosuna Göre Atatürk Döneminde Araştırma Eğilimleri ve Sonuçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü: Atatürk (1920–1938). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi; 2009.
10. Halbwachs M. La Mémoire Collective. Paris: Albin Michel; 1992.
11. Türk Dil Kurumu. Türkçe sözlük. 11. baskı. Ankara: TDK Yayınları; 2011.
12. Atis, İ. (1951). Ölümsüzlük Otu ve Lokman Hekim Söylencesi. Tarih Hazinesi, 272–273.
13. Berger PL, Luckmann T. The Social Construction Of Reality. New York: Anchor Books; 1966.
14. American Urological Association. Guideline On The Management Of Benign Prostatic Hyperplasia (BPH). J Urol. 2003;184(5):1793–1803. <https://doi.org/10.1097/01.ju.0000078083.38675.79>
15. Sanus O. Z. Veremin Türkiye'deki Yayılışında Hangi Hayat Şartlarının Müessir Olduğunu Araştırmak. On Birinci Milli Türk Tıp Kongresi, Ankara; 1950.
16. Mehmed Ali. Türkiye'nin Sıhhi-i İctimai Coğrafyası: Çatalca Vilayeti. Yayına Hazırlayan: Sabri Koz. İstanbul: Erguvan Yayınları; 1991.
17. Bourdieu P. Outline of a theory of practice. Cambridge: Cambridge University Press; 1977.
18. Çelik K, Büyükaslan A. 1980 Darbesinin Toplum Tasavvuru: 1980–1984 Arası Türk Sinemasında Sansür. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi. 2024;12(3):939–979. doi:10.19145/e-gifder.1484490.
19. Ünver A. S. Sanatoryumlar. İstanbul: Şehremaneti Matbaası; 1930.
20. Barış Yİ. Osmanlı Padişahlarının Yaşamlarından Kesitler, Hastalıkları ve Ölüm Sebepleri. Ankara: GATA Basımevi; 2002.
21. Avrupa Yakası dizisi. [İnternet]. YouTube; 2025. Erişim: 24 Ocak 2025. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=fWFsYS-1pcE>
22. Aça M. Meslek folkloru araştırmaları tarihine bir bakış. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi. 2015;1(1):111-137.
23. Özgen M. Şehr-i Meydan Tokat. Ankara: Gece Kitaplığı; 2017.